

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . . . 5.—
četrt leta 2-50
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
. . . . . dvakrat . . . 14
. . . . . trikrat . . . 12
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

DR. JANEZ EV. KREK †

Dr. Janez Evangelist Krek, profesor bogoslovja, deželni in državni poslanec, je nenadoma umrl v St. Janžu na Dolenjskem, koder je iskal okrepčila zrahljanemu svojemu zdravju. Dne 9. t. m. se je vest o smrti tega izrednega in odličnega slovenskega moža bliskoma raznesla po vsej naši domovini. Resnična in globoka žalost se je z elementarno silo polastila vseh naših src. Ožji Krekovi politiški prijatelji in somišljeniki in vse politiške stranke, prej nasprotnice njegove — vsi so obstrmeli v nemi bolesti, ki je tako vehementno prešinila ves naš narod. In tudi mi! Dan Krekove smrti ostane dan splošne žalosti vsega našega jugoslovanskega naroda!

Dr. Krek je stal sredi najgromnejšega dela, ki naj iz njega veličastno vstane bodočnost in sreča našega združenega naroda. Kot narodni blagovestnik, z nobeno pego samoljubja in iskanja postranskih, sebičnih namenov na sebi, je v zadnjem času preromal vse naše ozemlje in razvnel vsa srca za rešilno idejo naše narodne samobitnosti, ki se zanjo bori z moško doslednostjo naša državnozborna delegacija, kakor prikovano stoječ na svoji deklaraciji izza 30. maja t. l., ki je bila alfa in omega Krekove politiške veroizpovedi — izraz velike njegove jugoslovanske duše!

Naš narod igra sedaj na svetovnem pozorišču gigantiško dramo svojega novega rojstva. Glavni junak v tej drami — dr. Krek! Z mečem duha, z ljubeznijo srca, z brezprimerno deloljubnostjo in nesebičnostjo, z jasnim pogledom v preteklost, sedanjost in bodočnost — tako je stal ta naš jugoslovanski brat na odru najsilnejših dogodkov! A ravno to je tragika njegovega in našega življenja, da je padel — ugrabljen od zle usode — prej, preden je padla zavesa! Njemu, ki je vrgel seme novega življenja vnašo narodno njivo, bi pristojalo, da porazi zadnjega sovražnika, vrže gada s prsi in razreže od vrha do tal prospekt našega tesnega obzorja, da se nam zablesti izza njega v vsej veličini, mogočnosti in slavi naša širna očetnjava, obžarjena od jutranjega solnca združenja in osvobojenja našega naroda!

To je tragika, toda ni obup! Zakaj nečastno bi slavili spomin pokojnikov, ako bi naši možje ostali zatopljeni v ža-

lost in bi za Kreka šele iskali nadomestila, med tem pa bi šlo življenje preko nas naprej. Ne — tako ne sme biti in tako tudi ne bo! Krekova smrt je užalostila vsa slovenska srca, torej je to znamenje, da je ideja — razglašena dne 30. maja t. l. — že postala naša skupna narodna last, da se je razlila po vsem našem svetu, dobila odprta vrata v slehrno našo hišo, da je torej danes bistveni del vsega našega narodnega mišljenja in najvišji smoter vsega našega narodnega hotenja! Doslej še ni bilo nobene sile, ki bi nas bila tako nerazrušno in nerazvezno zilla v eno celoto! Ker se torej vsi zavedamo, čemu smo in kaj hočemo, naj vsakdo sam nadomešča Kreka po zapovedi: Sedaj je ljubezen do naroda naša poglavitna čednost; delo za narodovo bodočnost je naša prva naloga; sredstva nam pa dovajaj enotnost, združitev in zvestoba vseh narodnih in narodovih sil! V tem boju moramo biti vsi kot eno telo, ki misli z eno dušo, ki mu srce bije z enim udarcem, a ki dela za bodočnost naroda in domovine s tisoč rokami po enem načrtu! Zato se moramo od žalosti takoj odtrgati na nadaljevanje dela! Vsak sam naj stori vse, kar more in hoče, kakor bi bilo vse odvisno od njega, kakor bi bil on pozvan, da stopi na Krekovo mesto, kakor bi vse delo in vsa odgovornost sloanela na njem samem! Tako samozavest in tak ponos odgovornosti polnega narodnega delavca in borca mora z neupogljivo voljo napojiti vsakega posameznika, da nam postane Krekova smrt vir pomnoženega ustvarjanja in da se lepota njegovih idej uresniči z delom nas vseh v slobodni naši domovini!

Dr. Krek je bil učitelj sin, a sam si je izbral duhovniški poklic, pa je bil kmalu zaradi izrednih svojih zmožnosti pozvan na ljubljansko semenišče, kjer je vzgajal semeniščnike. Njegovi učenci pripovedujejo, da je bil poseben užitek poslušati njegova predavanja. Toda pravo delavnost, ki je bila nam vsem očita, je razvijal izven semeniških učilnic — reči smemo — na vsakem polju našega javnega življenja, najuspešnejše na gospodarskem in združnem polju ter v korist svoji stranki. Krekova zasluga je, da je moč S. L. S. zrasla do take sile, kakršno je kazala zadnja leta povsod v naši javnosti. Krek je dvignil vse titse, ki imajo danes besedo v stranki, a ko je videl, da

ne gre vse po redu v lastni stranki, je začel izrezavati rane. Pretežni del se je obrnil na njegovo stran, drugi so ostali ob oficialnem vodstvu, in med temi so tudi tisti, ki imajo tako v deželnem odboru, kakor v deželnem šolskem svetu kranjskem usodo našega učiteljstva v svojih rokah. Da se teh ni prišlo Krekovo demokratsko mišljenje, to nam dokazujejo imenovanja kranjskih učiteljev in učiteljic. Na polje šolstva na Kranjskem še ni prodrl Krekov duh, a upamo, da njegovi učenci in somišljeniki uredijo sčasoma tudi tukaj razmere tako, kakor to odgovarja pravici in pravičnosti, saj si vendar ne moremo misliti, da bi bilo ravno in samo šolstvo izvzeto iz ublaženja in dostojnega vladanja razmer, ki so že itak dovolj in preveč besno divjale po naših eksistencah! Dogajale so se stvari — posebno v dobi vojne — ki se zde naravnost neverjetne, ako bi ne bile resnične, in to v času, ko je bil zapor še najmanjše zlo, ki je pretilo — po nedolžnem sojenemu! Toda ob veličastvu smrti čistega značaja ni umesten tak razgovor, ker sklene račune bližnja doba! —

Kadar je moral deželni zbor kranjski, ko mu je bil dr. Krek član, razpravljati o učiteljskem gmotnem vprašanju, takrat se ni Krek odmikal pravični rešitvi tega vprašanja, kar je poudarjal v svojem klubu, a večine ni imel na svoji strani. In ako nam je pred leti zgradil v »Slovincu« znameniti »pons asinorum«, je z uspehi svojega dela v sedanjih veliki borbi za narodove pravice in za zedinjenje vsega našega naroda s tem podrl ta most ter popravil krivico, ki nam jo je storil. In tako stoji dr. Krek tudi pred nami čist in neoskrunjen, in tudi napredno slovensko učiteljstvo stoji med onimi, ki so njegovi čestilci in ki mu ohranijo trajno hvalnežen spomin! Bil je nasprotnik, a ni bil sovražnik. Znal je iskati pota, ki nas združujejo, in je zametal, kar nas cepi in ugonablja. Veliki čas je dobil velikega moža.

Kaj mislimo in čutimo ter kako umevamo svojo nalogo, to je povedala naša Zaveza v svojem manifestu z dne 10. septembra t. l. Tako smo tudi mi služabniki ideje, ki ni padla s Kekom v grob, ampak ki ostane naša sveta dediščina vse dotlej, dokler beseda ne postane meso!

Vojna.

JOSIP ZEMLJIČ,

učitelj in c. kr. rez. poročnik † 1. oktobra 1917.

V gradu Strechau pri Rottenmannu ga je dohitela nesrečna usoda, ki ga je nemilo preganjala od začetka vojne sem. Na laški in rumunski fronti je srečno kličoval besnečem viharjem usode sovražne, a ji podlegel tem žalostnejšim načinom v domačiji.

Ravnokar je deloma okrevaval od nevarne bolezni, ki si jo je bil nakopal na rumunskem bojišču. Imel je nastopiti večtedenski dopust. Dovoljenje v žepu, srce radostipolno s svojimi ljubimi in dragini po tako dolgi odsotnosti — a kroglja, sprožena po skrajni in neodpustljivi neprevladnosti in lahkomiselnosti lastnega tovariša, uniči mahoma krasno vizijo — in koščena žena ga molče pozdravlja...

Dolgotrajna in mučna operacija je bila brezuspešna; kroglja je raztrgala mozeg hrbtenice — in v cvetu mladosti je bilo uničeno življenje vrlega sina, ki je delal ljubim starišem le veselje, končano življenje izvrstnega narodnega učitelja, ki je sejal zlata klena zrna v nežna srca ljubljene slovenske mladine, življenje junškega častnika, spoštovanega in ljubljeneega od moštva in kolegov, življenje predragoga, zvestega prijatelja. Njegov plemeniti značaj se najlepše zrcali v poslednji volji, ko prosí brata, nadporočnika Milana, naj vse potrebno ukrene, da ne bi imela nezgoda neprijetnih posledic za provzročitelja.

Josip Zemljč, najmlajši sin nadučitelja Jos. Zemljča pri Dev. Mar. v Brezju blizu Maribora, se je rodil v Olimju leta 1892. Z odliko je maturiral leta 1912. na mariborskem učiteljišču, kjer je tudi napravil drugi izpit. Z idealno vnamo je bil nastopil svojo prvo službo v Selnici ob Dravi. V kratkem času svojega delovanja si je pridobil ljubezen učencev, z upanje staršev in šolskih oblasti ter vsled svojega odkritega značaja zvesto prijateljstvo tovarišev. Vzajemno z blagopokojnim tovarišem Mirkom Kovačičem je vkljub raznim zaprekam navdušeno in z veliko požrtvovalnostjo oral ledino narodnega polja; bil je soustanovitelj selniškega »Sokola«. Da je bil zaveden in delaven ud učiteljskih organizacij, je samoobsebi umevno.

Vojske glas usodepolnega leta 1914. je tudi njega pozval pod orožje — začela se je doba križanega trpljenja. Svoje vojaške doživljaje verno slika in jako zanimivih dnevnih zapisih. Koliko raznega gorja je pretrpel revež v teh viharnih letih! V triglavskem pogorju ga smrtnonevarno poškoduje plaz, ravno ko se vrača po vročih bojih na kratek dopust; na doberdobski planoti se ga loti rumenica, ob Putni mu izpodjeda zdravje zavratna malarija; v domači deželi mu pretrga nit življenja kroglja neprevladnega tovariša. Koliko nad, koliko lepih načrtov je uničila kruta usoda! V krvavi jutranji zarji našega velikega dne — tako željno pričakovana — je utrnila njegova zvezda! Le ena želja se mu je bila izpolnila — v zemlji domači, da truplo leži«. Zemljski ostanki blagopokojnika so bili prepeljani iz vojaške bolnišnice v Gradcu na pokopališče v Pobrežju pri Mariboru. Bodi mu lahka zemljica domača! Blag mu spomin!

Pavel Flerč:

Enotna šola.

Že nekaj časa sem poudarjam potrebo orientacije v novodobnih šolskih in vzgojnih potrebah in »Popotnik« prinaša že par let članke, ki skušajo to orientacijo spraviti v sistem in tako buditi zanimanje za vprašanja. A tam, v pedagoško-znanstvenem glasilu je to mogoče le s tega stališča, potrebni pa so nam tudi obči poljudni pregledi, kakršnega nameravam podati v naslednjem na tem mestu.

Med vsemi posebnostnimi zahtevami (delovna šola, socialna vzgoja, umetniška vzgoja, nacionalna vzgoja itd.), ki se obračajo do šole in vzgoje največ le enostransko in z lastnega videka, je po vsebini najobsežnejša zahteva enotne šole, ki vsebuje takorekoč vse posebnostne zahteve. V svojem poročilu o bodoči vzgoji (»Popotnik« l. 1916—1917) sem obračal ravno tej zahtevi posebno pozornost ter razmotril različne zagovore in ugovore. Potrebno se mi zdi tudi na tem mestu, da v velikih potezah podam pojem enotne šole ter temu priklopim nekatere tipe takega šolstva, ki govori prvo besedo vsepovsod, kjer se

razpravlja danes o šolski reformi. Za nas res ni nujno, da se priklopimo brezpogojno temu ali onemu tipu, da prevzamemo to ali ono idejo, važno pa je, da si priredimo lastni, našim razmeram in potrebam odgovarjajoči reformni načrt za naše šolstvo; za to pa je tudi važno, da se ozremo po svetu in si iščemo prilik in ugotovljenih znanstvenih utemeljitev zunaj domačije. Kot mal, v svojem ustroju bolj enoten narod niti ne čutimo tako zelo razlik v splošni vzgoji narodovi in nam je lažje zediniti se na enoten, splošnim potrebam ugajajoči tip. A v raznoterosti takih tujih si iščemo zrnca za domači. Tako tudi iz splošne zahteve enotne šole.

Ime samo pove, da gre tu zlasti za enotnost v šolstvu. Ravno te »enotnosti« pa si ne smemo predstavljati kot nekako uniformiranje šolstva, stisnjeneja v enakost enakosti v proizvajanju in v enakosti zunanosti. Enoten je načelni smoter: nuditi vsakemu otroku vsega naroda brez razlike nastan in gmotno ter socialno stališče njegovih staršev izobrazbo, ki jo zahteva njegova nadarjenost. Z ugotovitvijo tega smotra spoznamo takoj, kje in proti čemu se bije načelni boj. Nečemo več, da bi se posvečali višjim študijam lahko le otroci, katerih starši zmorejo stroške za tak študij; nečemo, da se spravljajo tako otroci po protekciji in potom raznih zasebnih zavodov, ki rinejo otroke naprej z vsemi mogočimi sredstvi, do boljšega kruha le zato, ker so to otroci staršev višjega socialnega stališča, brez ozira na to, ali so ti otroci tudi dovolj zmorni ali vsaj enako zmorni, kakor otroci ubožčevi, ki navzlic svoje nadarjenosti nimajo prilike, da bi upotrebili to nadarjenost v svojo višjo izobrazbo. Hočemo pa, da se lahko posveti vsak potom skupnega, javnega in istega šolstva poklicu, za katerega ga usposablja njegove duševne zmožnosti. Geslo enotne šole je: Za vse sposobne prosto pot! — in v tem geslu in v gorenjem smotru je enotnost. Sposobne, za katere se zahteva prosta pot, pa določi strog izbor, ki tako izloči iz višjih šol vse nezmožne in ves protekcijski balast.

Na podlagi tega enotnega smotra pa se razvijajo za posamezne duševne sposobnosti in poklicna nagnenja najpestrejšie zahteve v zunanjem ustroju šolstva in vzgojstva. Tu sem spadajo: obvezne kmetijske in obrtne nadaljevalne šole, trgovske nižje in višje šole — torej vse panno-ge, ki izobrazujejo za razne stanove. Za splošno deklisko izobrazbo se zahteva vzgoja k materinstvu, gospodinjstvu, narodnem gospodarstvu, mladinski oskrbi, pouk v ročnih delih itd.

V splošnem razgovoru ne smemo prezreti še ene zahteve, ki je važna za narode, katerih posamezni člani so različni po veri; to je zahteva simu ltane šole; t. j. vsi otroci brez razlike na vero pohajajo isto šolo, ki prevzema namesto verskega pouka moralni pouk, verstvo pa ostane zasebna zadeva posameznih cerkvenih družb. — Da obsega enotna šola tudi zahteve učiteljstva, njegovega stališča in njegove izobrazbe, mi pač ni treba še posebe poudarjati, marveč opozarjam tozadevno zlasti na podrobni načrt o preustroju šolstva in vzgoje, kakor ga je izdelalo v Avstriji društvo »Svobodna šola« na Dunaju in ga je priobčil v lanskem svojem letniku pri nas tudi »Popotnik«.

V nadaljno kratko informacijo navajam rajši nekaj tipov enotne šole.

I. Frankfurtski tip:

1. Osnovna šoletna občna ljudska šola (za vse otroke brez razlike);
2. Ljudska šola in njeno nadaljevanje (splošna nadaljevalna šola, event. nižja strokovna, obrtna šola);
- Realna šola (in srednja strokovna šola, tehnična, trgovska...);
3. Visoka šola (tehnična in vseučilišče s priklopljenimi strokovnimi visokimi šolami; umetniška akademija, visoka obrtna, trgovska... šola).

Ta načrt nam v naših razmerah ne more biti dovolj jasen in tem tudi ne odgovarja; tudi splošno je dodanes malo upoštevan.

II. Berlinski tip:

1. Osnovna šoletna občna ljudska šola (celotno osemletna) in iz nje za nadarjene možni prehod v srednjo šolo (po 6 letih);
2. Triletna nižja srednja šola;
3. Triletna višja srednja šola;
4. Visoka šola.

Zadnje tri stopnje obsegajo vse strokovne šole in v nje lahko vstopi iz osnovne občne ljudske šole vsakdo tudi še pozneje kot po 6 letih, če je duševno dovolj razvit. Osemletni osnovni šoli sledi triletna obvezna nadaljevalna šola.

III. Langov tip:

1. Štiriletna ljudska šola;
2. Štiriletna splošna šola s svobodno pripravo za višjo stopnjo (temeljna akomodna okvirna priprava);
3. Štiriletna srednja šola za zmožnejšo deco (progimnazij, realni gimnazij, realka, trgovska akademija in druge akademije, obrtna, vojaška, rudarska, gozdarska...);
4. Štiriletna nadaljevalna šola za manj nadarjene (nadaljna šola obrtna, rokodelska, trgovska, gospodarska (poljedelska), za deklice gospodinjstva...);
5. Visoka šola znanstvena (vseučilišče, tehnična, obrtna visoka šola, poljedelska, trgovska, orientalna akademija...); Ta je nameščena na 3. stopnjo.
6. Laika visoka šola, namenjena širšim narodnim slojem z možnostjo prehoda na znanstveno visoko šolo (za izumiteljske praktike).

Opiraje se zlasti na poslednji tip, je priredil načrt v letošnjem letniku lista »Komensky« neimenovan pisec pod naslovom »Vice svetla« prispevek k reformni avstrijske šole s posebnim ozirom na reorganizacijo »meščanske« šole, t. j. tiste, ki nudi največ prilik za splošno izobrazbo naroda in tvori s temeljno (ljudsko) šolo podlago za nadaljno strokovno in znanstveno izobrazbo. Ker je to poudarjano načelo za preustrojitev šolstva za namenom širše splošne narodne izobrazbe pravilno, podajam del izvajan iz tega članka za informacijo v naslednjem dobesečno. Pripominjam pa, da se rabi v izvajanju ime »meščanska šola« kot dosedaj navadno nazivanje.

Meščanska šola bi se morala povsem preustrojiti in se skraja izgraditi na račun nižjih srednjih šol. Od današnje meščanske šole bi ne ostalo mnogo: niti ime, niti smoter, niti osnova, niti doba šolskega obiska. Nova splošna šola (ljudska, pripravljajna, narodna?) bi se globoko dotikala šolske organizacije in praktičnega življenja. Bila bi to šola, enaka današnjim srednji šoli, a z bolj vzgojnim obsegom in s skrbnejše predelano, utilitarističnejšo in zagrusenejšo razsežnostjo; šola, posvečena materinskemu jeziku, domačim in novim evropskim ter kulturnim dogodkom vobče, zemljepisju zlasti s stališča narodnega gospodarstva, praktičnemu prirodnoznanstvu, telesni izurjenosti in ročnim izvedenostim v službi duševnega pouka; šola za splošno življenje, za izobrazbo srednjega in malega človeka, šola, ki bi vadila telesnih del, ki bi izobrazovala dečke in deklice, da se opirajo povsem na sebe, se ne čudijo ničemu, ne zavračajo ničesar, se ne umikajo pred neuspehi ter se, zvesti vsemu razumnemu in prirodnemu, izkušajo v dobrem, lepem in plemenitem.

Šola, ki bi vzgajala take ljudi, bi se dala pretvoriti iz današnje šole, neprijetno nazivane »meščanske«, razširjene z enim razredom in naprej izpopolnjene v zvezi z izpremembo učiteljske izobrazbe.

Učiteljstvo bi vzišlo iz enotne srednje šole (8razr. realka ali realna gimnazija), študiralo 2—3letni pedagoški kurz na vseučilišču in imelo najmanj enoletno učno prakso na javni ljudski šoli — tako bi dovršil učiteljski pripravnik za ljudsko šolo svoj študij v 22. do 24. svojem letu. — Po triletni praksi, enoletnem višjem pedagoškem tečaju in posebnem izpitu na modroslovni fakulteti (pri dobrem uspehu tečaj za državne stroške) bi bil učitelj usposobljen za pouk na meščanski šoli.

Presoja sposobnosti ne bi se opirala le na sodbo nadzornikovo, temveč zlasti na sodbo tročlene izpraševalne komisije po (nekoliko)dnevni hospitaciji in nadzorovanju razreda, v katerem je kandidat vsaj dve leti poučeval.

Posebni meščanski izpit naj bi se delil razen pedagoške in higijene na štiri skupine:

1. Materinski jezik (izvirnik navaja »češčino«), zgodovina (prirodopis), zemljepis, nemščina (ali kateri drugi moderni jezik);
2. Materinščina (oblikoslovje in risanje), zemljepis (zgodovina), prirodopis (fizika in kemija) in moderni jezik (ali nemščina);
3. Prirodoslovje (= fizika in kemija), prirodopis, matematika (zemljepis) in nemščina (drug moderni jezik);
4. Slikanje in risanje, oblikoslovje in matematika, vsaj tri ročnosti (= pisanje, stenografija, telovadba, ročna dela, godba, strojepisje) in moderni jezik (ali nemščina).

Vsaka skupina se lahko poljubno kombinira s »stranskim« predmetom ene skupine ter dopolni (neobvezno) s kako ročnostjo in z naukom o poljedelstvu (za te, ki bi se odločili za deželo). Neobvezni bi bili posebni izpiti za tiste, ki bi se po-

tegovali za voditeljsko mesto; pri njih bi se oziralo na splošne znanosti, vzgojne in organizacijske zmožnosti. Izprašani bi bili obenem tudi kot kandidati za nadzorniška mesta.

Razen voditeljev bi bili na teh meščanskih šolah še štirje ali pet učiteljev in veroučitelj, po okolišnih še pomožni učitelji in na kvedukačnih šolah tudi pomožne učiteljice, a vsi razen voditelja naj imajo največ po 24 ur na teden. Poučevanje nemščine (moderne jezika) naj se nagradi posebe. Otrok bodi od 35—40, knjige in učni pripomočki za vse prosti.

Ob koncu navajam še piscevo razdelitev ur za posamezne predmete in razrede, ker nam ta prav pregledno kaže zahtevo po napredku:

Predmet	I. II. III. IV.			
	razred			
1. Praktični moralni pouk	—	—	1	1
2. Verouk	2	2	1	—
3. Temeljno vzgojeslovje	—	—	—	—
4. Materinščina	4	3	3	3
5. Zgodovina	1	1	1	1
6. Zemljepis	1	1	1	1
7. Državoznanstvo	—	—	—	1
8. Prirodnoznanstvo (ppis in pslovje)	2+2	2+2	3+3	2+2
9. Računstvo in knjigovodstvo	3	3	3	3
10. Merjenje in oblikoslovje	1	1	1	1
11. Risanje in skiciranje	1	1	1	1
12. Prostorčno risanje	3	3	3	3
13. Pisanje in brzopis	1	1	1*	—
14. Stenografija in strojepisje	—	1	1	2
15. Petjo (godba)	1	1	1	1
16. Telovadba	2	2	1	1
17. Nemščina	3	3	3	3
18. Angleščina (ruščina)	2*	2*	2*	3*
19. Deška (ženska) ročna dela	1*	1*	1*	1*
Tedensko	27	27	27	27
	+3*	+3*	+4*	+4*

* = neobvezno.

Iz tega malega konkretnega odlomka je razvidna smer, v kateri se načrti nasplošno gibljejo in kaj obravnavajo. S tega videka priobčujem tudi to skico. A pomniti moramo vedno: ne zunanosti, kiločijo novo šolo od stare, so poglavitno; poglavitni je duh, svobodni in vsem pravični duh enotnosti, ki zavrača v vzgoji policijski šolski sistem, uniformiranost v poku in stanovski protekcijo za učence. Na to stališče moramo pri reformi šolstva stopiti tudi mi in se zavdati, da reforma, ki začenja pri sebi, je prvi korak k splošni reformi.

Glasovi o podržavljenju ljudskega šolstva in o ljudskem šolstvu sploh.

Zbira Iv. Šega.

Die Schule ist ein Politikum.

Sicer vem, da sem se lotil dokaj nehvaležne in tudi težke naloge, zbirati glasove, ki se porajajo o podržavljenju ljudskega šolstva in o ljudskem šolstvu sploh v naši Avstriji in sicer hočem zbirati tu glasove, ki prihajajo v avstrijskih političnih listih, ker smo vsi prepričani, da gremo naglim korakom v neko sicer nejasno, a vendar tako bodočnost, ki bo v temelju preuredila in preosnovala ves ustroj sedanjega našega življenja ne le v političnem, temveč tudi v gospodarskem in socialnem — v prvi vrsti pač v duševnem življenju, ne le Avstrijskega v ožjem pomenu, temveč lahko trdim svetovnega ustroja... Da bo pa ta slika tem popolnejša, prosim vse kolegice in koleginje, ki so dobre volje, da mi priskočijo na pomoč in sicer s tem, da mi pošljejo izrezke takih člankov, ki se tičejo šolstva v gorenjem smislu, povdarjam pa še vnovič, da le iz političnih listov katerega si bodi jezika. Za vsak prispevek iskrena hvala že sedaj.

I.

Praška »Bohemia« objavlja v svoji 233. številki dne 25. avgusta t. l. članek »Verstaatlichung der Volksschule«, glaseč se:

L. 1774. pod vladno velike cesarice Marije Terezije je bil uveljavljen prvi avstrijski ljudsko šolski zakon proti protestu klerikalcev in fevdalcev. Za vzrok tega zakona se navaja »dass die Erziehung der Jugend beiderlei Geschlechtes als die wichtigste Grundlage der wahren Glückseligkeit der Nation ein genaueres Einsehen erfordere und von einer guten Erziehung und Leitung in den ersten Jahren die ganze künftige Lebensarbeit aller Menschen und die Bildung des Gemüths und der Denkart ganzer Völkerschaf ten abhängen« — in zakonu je zahteval, da mora imeti nadzorstvo in vodstvo vsega šolstva in vzgoje edino le država v

roki, kajti »šolstvo je in ostane vedno »politikum«. Šolstvo naj privede po jeziku in plemenu tako različne narode široke Avstrije do nekake skupnosti in naj ljudstvo privede do spoznanja, da mora obstati Avstrija. Velike vojne, ki jih je morala izvojevati Marija Terezija, so prav zelo oslabele državne blagajne. In ravno šolstvo naj ustvari, kakor je že davno bilo vpeljano v protestantovski »Nemčiji«, delazmožni srednji stan, ki naj spolni veliko vrzelj med plemstvom in kmetom. In to vrzelj zamašiti pomagaj v prvi vrsti ljudska šola.

Val nazadnjaštva, ki je sredi preteklega stoletja grozil vsej srednji Evropi, je najbolj naraščal v Avstriji. In ravno šolstvo Marije Terezije, ki ga je skušal popolniti njen sin Jožef, je največ trpelo pod tem nazadnjaštvom. Politično zakonodajstvo iz leta 1805 kakor tudi razni šolski odloki so omejili že itak ne preobširni učni smoter in konkordat z l. 1855. je izročil vse šolstvo popolnoma v oblast rimske cerkve. Ta preobrat ni prinesel Avstriji posebnega blagoslova in vsled tega se je skušala Avstrija osvoboditi tega rimskega jarma. — Državni zakon iz l. 1867., majski zakon iz l. 1866., kakor tudi državni šolski zakon l. 1869. so takorekoč mejniki osvoboditve izpod rimskega jarma.

In pričel se je boj klerikalizma proti naprednemu šolskemu zakonu. Pod »Nemcem« sovražnim režimom ministrstva Hohenwart so pričeli prezirati obstoječe šolske zakone, kar se je nadaljevalo pod ministrstvom Auersperga in Stremayerja in tudi pod ministrstvom Taaffeja ni prenehal boj v smeri, kakor ga je začrtal boj l. 1871. pod ministrstvom Hohenwartom. Leta 1879. so zahtevali škofje Češke popolno preosnovo šolskih postav v smislu cerkvenih zahtev, leta 1880. sta pa zahtevala poslanca Lienbacher in Lichtenstein šestletno šolsko dobo. Vlada je bila vsem tem zahtevam skrajno naklonjena, in l. 1883. je bila v državnem zboru sprejeta — sicer z malo večino — znana šolska novela, ki dovoljuje razne šolske olajšave. Od tega časa se šolstvo v Avstriji ni moglo več povspeti na pravo višino časovnih zahtev. Toda nazadnjaštvo še ni bilo zadovoljno. Leta 1888. sta predložila že imenovana poslanca Lienbacher in Lichtenstein znano šolsko novelo — lex Lichtenstein* — in l. 1889. je pa sama vlada predložila gosposki zbornici nov šolski zakon. Toda državnozbornske volitve l. 1891. so preprečile za enkrat popolno poklerikaljenje šolskih postav potom zakonodajstva. No, kar se pa ni dalo potom zakonov ustreči nazadnjaštvu, to so skušale razne korporacije doseči potom izdaj raznih odredb in novel — odredbenim potom. In še le pričetek sedanje svetovne vojne je preprečil nadaljno razpadanje nekdanjega svobodomiselnega šolstva. Odgovarjajoča taktiki nazadnjaštva, se je polagoma rušila stavba naprednega šolstva. Dobro zaslonbo so našli ti rušitelji v katoliškem »Schulverein«, a tudi škofje so zahtevali na svojih uradnih konferencah šolskemu napredku nasprotujoče odredbe, in hude nasprotnike je dobilo napredno šolstvo v do absolutne premoči iz volilnega boja izistih krščanskih socialistih na Dunaju in Nižjem Avstrijskem, a premmogo škode je prizadejala šolstvu needinost naprednega meščanstva.

In bo li bodoči mir prinesel šolstvu za njegov pravi razvoj potrebni mir? Dozdeva se nam, da se tudi v Avstriji pripravlja nekaj velikega. Kakor je zahteval tok časa vladanja Marije Terezije, da se je premostila preširoka vrzelj med kapitalističnim plemstvom in obubožanim kmetom z do neke samostojnosti dospelim srednjim stanom, tako bo tudi tako zaželjeni svetovni mir, kakor kažejo vsa znamenja — izročil ljudstvu skoro vso moč v javnosti. In to ljudstvo bo moglo le tedaj blagodejno vplivati na nadaljnji razvoj javnosti, če bo dovolj izobrazeno, če bo imelo dovolj smisla za napredek človeštva. Ker pa niso bile posamezne dežele voljne, dati ljudstvu primerne in prave izobrazbe, zato mora sedaj država vzeti popolnoma v svoje roke ves šolski ustroj. In ker mora imeti država z ozirom na socialne zahteve dovolj sposobnih državljanov iz vseh slojev ljudstva, mora dati država tudi priiliko vsakemu državljanu — bodisi reven ali bogat — da se izobrazijo po svoji nadarjenosti. Kar se je pred vojno posameznim narodom odrekalo oziroma ponujalo, to se mora odpraviti, ako hočemo, da postane Avstrija kot socialna država gospodarsko močna, neodvisna od svojih sovražnikov, vojaško imponujoča in kot zaveznik — dobrodošla.

* Tudi po Slovenskem je ta predlog vzbudil mnogo nevolje. Op. por.

II.

Mariborska »Straža«, glasilo predsednika »Jugoslovskega kluba« dr. A. Koroška, objavlja v svoji 70. številki dne 3. septembra t. l. članek pod naslovom: »Ljudska šola in vojska«, ki se glasi:

»Pod tem naslovom razpravlja nemški pisatelj Karl Jentsch v podlistku dunajskega lista »Zeit« od dne 21. dec. 1916 o uspehih nemške ljudske šole v Lipskem: »U-Boot und Wirtschaftsleben. Das Wirtschaftsleben im Gesamtunterricht der Arbeitsschule. Mi fünf doppel-seitigen Kunsttafeln und 75 Abbildungen im Text.« (Im schulwissenschaftlichen Verlag von A. Hahn in Leipzig, Prag und Wien, 1916). Zbirko so sestavili učenci, redigiral jo je učitelj Walter Thielemann. Ko je pisatelj dovolj nahvalil delo učenec, ki so obdelali razna gospodarska vprašanja in sestavili več statističnih tablic, pravi proti koncu:

»Pri tem pa se nam vzbujajo pomisleki. Ali bodo ti dečki, katerih inteligenca je tako visoko razvita, ki so vajeni tako mnogostranskega duševnega dela, in ki so prodrli tako globoko v najrazličnejše panoge znanosti, bodo-li vzdržali pri brezdušnem, enoličnem, čisto mehničnem poklicnem delu? V tem vprašanju se zrcali socialni problem modernih kulturnih narodov, obenem problem zunanje politike. Že več nego trideset let zastopam sledeči program: Narod, ki je do najnižjih slojev prepojen s šolsko izobrazbo, vajen duševnega dela in finejših potrebščin, takšen narod nima več delavcev za brezdušna, umazana in naporna nižja dela. Zato potrebuje takšen narod za nižja dela delavcev iz drugih, manj izobrazjenih plemen. Temeljito pomoč bi prineslo razširjanje nemškega gospodarskega ozemlja čez Vzhodno Evropo in Zapadno Azijo, bodisi v obliki aneksij ali pa s tem, da bi se te dežele na kak drug način priklopile Nemčiji in mirnim potom prišle pod nemški vpliv. Tako bi se zadostilo trem nujnim potrebam nemškega naroda: 1. S povzdigo poljedelstva v teh malo obljudenih in slabo obdelanih deželah bi se odpomoglo pomanjkanju živil in krmil. 2. Preostajajoča nemška inteligenca bi bila preskrbljena z znanstvenim, umetniškim, upravnim, vodilnim in nadzorovalnim delom. 3. Za nižja opravila bi imelo potrebno število voljnih delavcev.«

Tako Karl Jentsch. Za nas je to dragoceno priznanje. Kar je mislečih Slovencev, so sicer davno že vedeli, da zahtevajo Nemci pri nas vse uradniške, vodilne in nadzorovalne službe (točka 2), Slovenci pa bi naj bili hlapi in dekle, viničarji in nižji delavci pri poljedelstvu, v rudokopih in tovarnah (točka 3). Zato sistematično oviranje našega šolstva in naše izobrazbe. Jentsch sam priznava, da je njegov program v nasprotju z demokratskim idealom, ki zahteva za vse državljane ne le jednake dolžnosti, ampak tudi jednake pravice in jednako izobrazbo. Mi pa dodajemo, da Jentschev program mora prej ali slej dovesti državo do propasti. V vseh narodih je sposobnost in nadarjenost enakomerno razdeljena. Ako pa se sposobnost in nadarjenost pri enem narodu zatira, potem pridejo ne-sposobni in manj nadarjeni ljudje drugega naroda na vodilna mesta, koder svoji nagodi niso kos in tako škodujejo ne le zatiranim narodom, ampak tudi celotni državi, ki mora nazadnje propasti. Dokaz za to nam je — stara rimska država, da ne iščemo drugih vzgledov!«

Šolski zakoni naj se izvršujejo ali pa spremene.

Spolnjevanje šolskih dolžnosti se zahteva od učiteljstva do pičice; drugače je pa s šš. ki zagovarjajo učiteljske pravice! Tako n. pr. zahteva § 5. dež. šol. zakona z dne 29. aprila 1873. l.: »V vsakem okraju je napraviti najmanj eno meščansko šolo«. Na Kranjskem imata dose-daj le dva okraja meščanske šole, t. j. krški in postojanski. Ljubljana ima pač več osemrazrednih ljudskih šol, a nobene javne meščanske. Ker je učni načrt za meščanske šole obširnejši kakor za osemrazrednice in ker se meščanskim šolam z ozirom na krajne razmere lahko da poljedelski, obrtni ali trgovski značaj — je nepobitno dejstvo, da niso meščanske šole slabejše kakor osemrazrednice brez ozira na to, da morajo imeti učitelji meščanskih šol posebne izpite. Kje tiči vendar vzrok, da nimamo več meščanskih šol in da dela kranjska dežela v celi Avstriji tako čudno iz-

* O knjigi sami spregovorim obširneje v »Popotniku«. J. S.

jemo? Menda vendar ni vzrok tistih par kronic, ki jih dobi meščanski učitelj več kakor ljudski?, vsaj je to za marljive učitelje skoraj edini avancement. Pri šolstvu preveč štediti se pa še nikdar in nikjer ni obneslo!

Tudi vlada lahko veliko stori za zakonito ustanovitev meščanskih šol, vsaj čitamo v ministrski naredbi z dne 8. junija 1883. l. (ad IV., 5): »Šolska oblastva naj vplivajo na to, da se tam, kjer je vsled izkušnje potreben ljudskošolski pouk, ki presega učni smoter pet- ali šestrazrednic, po obstoječih zakonih ustanove meščanske šole.«

Velik uspeh na šolskem polju.

Vsak posamezen predmet, ki se poučuje v ljudski šoli, je za otroke velika dobrota, ker jim v poznejši dobi koristi vsak po svoje. Vendar pa imamo še en predmet, za katerega se je šola dosedaj pač premalo brigala, dasi ni manj važen, kakor spisje ali lepopisje, risanje ali petje. To je pouk o alkoholizmu. Ta pouk spada sicer v prirodopisje, vendar je tako važen, da bi ne škodovalo, če bi bil popolnoma samostojen predmet. Za velikansko škodo, ki jo povzroča slovenskemu narodu ravno alkoholizem, se je ljudska šola dosedaj vse premalo brigala. Pač se otroci poučujejo o škodljivosti volka in medveda, strupenih gob in jagod, toda o stokrat škodljivějšíh alkoholnih pijačah, zlasti o strupenem žganju, niso slišali otroci mnogih šol nikdar niti besedice, dasi škodujejo človeštvu bolj kakor vse druge škodljive rastline in živali skupaj.

Toda, kar je moralo priti, je prišlo: pouk o alkoholizmu je na Kranjskem službeno vpeljan. Vsaka šola bo morala torej za naprej poučevati otroke sistematično tudi o škodljivem alkoholizmu. Letos 21. avgusta je bil tisti imenitni dan, ko je deželni šolski svet izdal ta ukaz. Po besedilnega odloka »ima šola z vsemi pedagogično-primernimi sredstvi pred kugo alkoholizma mladino obvarovati ne samo v šolskih letih, marveč za vse njih poznejše življenje.«

Kot pomožne knjige pri pouku se priporočajo: »Učitelj v boju proti alkoholu«, »Mali protialkoholni katekizem« in »Zlata doba«, ki naj si jo nabavijo vse učiteljske knjižnice. Učenci, ki se bodo odločili za abstinenco, se bodo morali vpisovati v posebni zapisnik in se jih bo moralo glede njihovega sklepa nadzirati in navduševati. Koncem šolskega leta bodo morala šolska vodstva in ravnateljstva deželnemu šolskemu svetu poročati, v koliko so se tozadevni predpisi izvršili.

Da bo pouk o tem predmetu učiteljstvu olajšan, se bo poskrbelo deloma že sedaj med vojno, deloma takoj po vojni. Protialkoholno berilo se namreč pripravlja že sedaj (posebej za nižjo in posebej za višjo skupino). Takoj po vojni pa bodo izšle protialkoholne podobe za nazorni pouk, in sicer a) Humekove (praktične) za nižjo skupino, b) Petričeve (teoretične) pa za višjo skupino. Te podobe imajo že predaprobacijo od c. kr. ministrstva za uk in bogočastje.

Protialkoholni pouk smemo imenovati velik uspeh na šolskem polju. Upati smemo torej, da se bliža Slovincem v tem oziru boljša bodočnost.

Načrt preustrojitve našega šolstva.

II.

Zdi se mi potrebno, da postavimo za delo, ki smo se ga sedaj lotili, predvsem temeljna načela, da bomo vedeli, kaj hočemo in dokod moramo, da pride-mo do uspehov!

1. Naša naloga bodi, da najprej za-črtamo okvir splošne narodne vzgoje, kolikor je ta odvisna od ljudske (meščanske) šole in dosegljiva potom nje — torej kolikor naj stoji pod posrednim in neposrednim vtiskom in vplivom ljudskošolskega in meščanskošolskega (narodnega) učiteljstva!

2. Ko imamo načrtan ta okvir, preidemo na njegovo razpredelitev po načelih:

- a) osemletna šolska obveznost;
- b) štiriletna meščanska šola, oziroma kot organsko nadaljevanje obveznosti pod a) obvezne nadaljevalnice s strokovnim značajem;
- c) splošna izobrazba preko šolske obveznosti — recimo — do zakonito določene dobe polnoletnosti (higiena, somatologija, spolno občevanje, gospodarstvoslovinja, ženitev, mati, oče, porod, politika, znanost, umetnost, ustava, javna uprava, občina, župan, poslanec itd.).

To je maksimalni načrt vse pod 1.) imenovane splošne narodne vzgoje, ki ga

naj reši naša Zaveza z ozirom na splošne potrebe in koristi celotnega naroda!

3. Izven tega načrta stoji srednješolska in visokošolska izobrazba, ki je pa prej ne moremo organizovati, preden ni naša delo gotovo. Iz tega dela bo možno črpati uspehe osnovne vzgoje ter šele na temelju tega izvesti organizacijo narodnega šolstva višjih in najvišjih kategorij. — To šolstvo mora sloneti, se dvigati in se razvijati na principih pod 1.) in 2.), ker moremo le na ta način priti do organske celote. Na to delo so poklicani strokovnjaki (srednješolski in visokošolski profesorji), ki pa ne bodo zametal naših nasvetov, kakor jih tudi mi ne bomo, pa naj pridejo od katerekoli strani! Komur je za kulturno moč in potom nje za materialno blaginjo celotnega naroda — vsak naj pomaga! Predvsem pa delajmo sami!

4. Da je s temi vprašanji združeno tudi vprašanje učiteljske strokovne izobrazbe, je umevno samo ob sebi.

5. Takisto je razumljivo, da je z reševanjem teh vprašanj v najtesnejši zvezi naše stanovsko vprašanje v pravnem in materialnem oziru.

Naše delo naj bi se torej vršilo po tem načrtu:

- I. Splošna narodna vzgoja.
- II. Šolska obveznost — izobrazba izven te.
- III. Učiteljska strokovna izobrazba.
- IV. Službena pragmatika.
- V. Srednje šolstvo in vseučilišče.

Ta termina seveda niso obvezna, a v trenutku se ne domislim boljših. Sicer je pa to formalnost. Tudi ne vztrajam ob navedeni vrsti, ampak se uklonim vsakemu, ki nas prepriča o bolj praktični in uspešnejši poti. Glavno je, da delo rodi uspeh! In če se ga lotimo po tem načrtu, nam bo po moji sodbi mogoče letos o Božiču Zavezini delegaciji že kaj lepega poročati! Poprijeti pa morajo za delo vsi, ki so dobre volje! Bodimo sedaj vsi zidarji in kovači narodove in svoje bodočnosti!

E. Gangl.

Iz Dalmacije.

Deželni odbor kraljevine dalmatinske je po dolgem proučavanju, pretresovanju in obotavljanju hotel obdariti kakor noben drug deželni odbor v Avstriji dalmatinsko učiteljstvo z vojno draginjsko doklado v izmeri 10% temeljne plače, kar bi znašalo od 80—320 K na leto in poleg še z nečuvveno odredbo, da učiteljice, ki so poročene z učitelji ne dobe te ogromno visoko odmerjene draginjske doklade. To nečuvveno postopanje dalmatinskega deželnega odbora je razžalilo dalmatinsko učiteljstvo v njegovem ponosu, ter je po svojih učiteljskih društvih soglasno odklonilo določeno mu mrvico.

Na glavni skupščini »Saveza dalm. učit. društava«, ki se je vršila pod predsedstvom šolskega ravnatelja Vjekoslava Radice v občinskem gledališču v Splitu, na kateri so bili navzoči zastopniki vseh 14 dalmatinskih okrajev, je bila soglasno sprejeta sledeča

rezolucija

jednoglansano prihvaćena na glavnoj skupščini Saveza dalm. učit. Društava u Splitu dne 23. rujna o. g., kojom se odbija ratni doplatak od 10%.

»Učiteljstvo dalmatinsko sa ogorčenošču odbija odmjereni mu ratni doplatak od 10 po sto, doznačen zaključkom Zemaljskog odbora, dneva 13. VIII. 1917., kao bezprimjerno i najvišu uvrjedu čitavom stališu.

Dostojanstvo ljudsko i svijest stališka sile isto učiteljstvo, da javno poruči Zemaljskom Odboru, kako će baš on — Zemaljski Odbor — ovim svojim postupkom natjerati učiteljstvo, da odgovori onim mjerama, koje će biti pogubne za ono malo prosvjete, koju je narod crpio jedino od svojih škola.

Gladno učiteljstvo nije u stanju da dalje u ovim prilikama vrši svoje dužnosti, a onda, eto Zemaljskom Odboru, nek daje račun Bogu i narodu za svoj nehumanitarni i nepatriotični čin prema najpotrebijem stališu našega naroda.

U svome ogorčenju učiteljstvo žali samo da naše narodno predstavništvo nije na okupu, jer ga tješi uvjerenje, da ono nebi bilo nikad doživljeno da baš narodno učiteljstvo mora biti prva žrtva, koju će skršiti ratna bijeda i nestašica.

Učiteljstvo ovim završuje i više ne moli, već s pravom zahtijeva, da se i za nj u ratnom povišku uzme ona ista mjera, koju uživa državno činovništvo.

Predsjedništvo Saveza.

Moško besedo je spregovorilo vrlo dalmatinsko učiteljstvo. Ponosno je od-

klonilo ponudeno mu mrvice, s katero mu v sedanjih časih ni prav nič pomagano. Z odločno besedo zahteva dostojnih draginjskih doklad, ker ve, da so upravičene njegove zahteve. Zato smo tudi preverjeni, da bodo merodajni krogi dalmatinski storili vse potrebne korake, da rešijo učiteljstvo iz sedanje stiske in bede in s tem preprečijo namero, da se hočejo izseliti ti kulturni delavci iz dežele. Dalmatinskim tovarišem želimo najlepših in najboljših uspehov o njih trdem boju za obstanek!

DR. JANEZ EVANGELIST KREK —
na zadnji poti.

Dne 13. oktobra t. l. v soboto popoldne so položili k večnemu počitku velikega Jugoslavana, apostola za veliko idejo ujedinjenja Jugoslovanov, moža nemorne delavnosti, železne volje in jeklene vztrajnosti.

Dolgo vrsto let že ni videla Ljubljana pogrebne slavnosti, kakršna je bila v soboto. Vsa Jugoslavija je šla za Krekovo krsto. Krekova smrt — žalost za tem izrednim možem je združila vse stranke, vse organizacije, vse stanove. Krekov pogreb je bil pomembna manifestacija za našo Jugoslavijo. Kdo izmed naših narodnih nasprotnikov si bo upal odslej še trditi, da državnozborna deklaracija naših zastopnikov iz 30. maja t. l. ni istinit izraz trdne volje, hrepenjenja in stremljenja celotnega našega naroda?

Pogreb je bil napovedan ob 3. uri popoldne. Že dolgo pred 2. se je pričelo zbirati občinstvo na Mestnem trgu, ki je bil s kordonom zaprt, da prepreči prevelik naval. Kmalu po 2. uri so začela prihajati odposlanstva društev, korporacij in zavodov. Malo pred 3. uro so se zbrali zastopniki uradov in oblasti pred škofijsko palačo. Ob 3. uri so zapeli zvonovi ter naznanjali, da nastopa pokojni dr. Krek — svojo zadnji pot.

Cerkvene obrede je opravil pred škofijsko palačo, kjer je pokojnik ležal na mrtvaškem odru, ljubljanski knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. Po končanih molitvah je zapela »Glasbena Matica« žalostinko »Usliši nas, gospod!« Nato so vzdignili krsto ter jo prenesli v stolno cerkev, kjer je opravil knezoškof ob navzočnosti duhovščine, zastopnikov oblasti, uradov, korporacij in društvenih zastopnikov molitve za mrtve, »Glasbena Matica« pa je zapela »Beati mortui«.

Medtem se je zunaj razvrstil pogrebni sprevod. Na čelu sprevoda za križem in žalno zastavo so korakali zastavonoše raznih društev, nato oddelki gasilnih društev, šolska mladina nekaterih zavodov, nekateri bratovščine in venci, ki so jih nosili ali poklonitelji sami, ali pa moštvo mestnega pogrebnega zavoda. Za venci sta sledila dva cvetična vozova. Pogreb je vodil knezoškof ljubljanski sam ob veliki asistenci. Njemu je sledil šesterovprežen galavoz, v katerem je počivala za steklom krsta z zemeljskimi ostanki velikega sina slovenskega naroda.

Za krsto je šla dolga vrsta sorodnikov, za njimi Jugoslovanski klub pod vodstvom državnozbornskega podpredsednika viteza Pogačnika, zastopnika »Češkega Svaza« posl. Stanek in Navratil. Deželno vlado je zastopal deželni predsednik grof Attems, deželni odbor dr. Lampe, občinski svet ljubljanski župan dr. Ivan Tavčar z mnogimi občinskimi svetniki. Nato so sledili zastopniki uradov, zavodov, korporacij in društev. Za temi se je uvrstila nepregledna množica ljudstva. Pred vilo dr. Kreka se je ustavil sprevod in »Glasbena Matica« mu je zapela žalostinko »Vigred se povrne«. Ob cestah, kjer se je pomikal sprevod, so delale ljudske množice gost špalir; raz hiše v teh ulicah so plapolale črne zastave.

Od Krekove vile se je pomikal sprevod k Sv. Križu. Tu je opravil v kapelici knezoškof pogrebne molitve ter spremil truplo pokojnega Kreka do groba, ki se mu je odprl v bližini križa v sredi pokopališča.

Po končanih molitvah je stopil predsednik »Jugoslovanskega kluba« dr. Korošec k odprtemu grobu ter se s krasnimi besedami poslovil od velikega sina slovenskega naroda. Žalosti se je topilo srce vsakomur ob slovesu, a samozavestno smo vzdignili glave, ko nam je v tolažbo zaklical govornik besede: »Levate capita, quoniam appropinquat redemptio vestra!« V imenu »Češkega Svaza« je govoril predsednik Stanek in v imenu dalmatinskega »Gospodarskega Saveza« poslanec dr. Dulibič. Nato so zadoneli glasovi »Blagor mu«. Množice so se razleže. Šel je od nas mož dela, sadove njegovega dela pa že vživa in jih bo vžival še v obilnejši meri narod slovenski. Večna slava dr. Kreku, proroku naše srečnejše bodočnosti!

Krekovega pogreba so se udeležili tudi zastopniki »Zaveze avstr. jugoslovanskega učiteljstva«, »Deželnega slovenskega učiteljskega društva« v Ljubljani in Ljubljanskega učiteljskega društva. »Zaveza« je izrekla »Jugoslovanskemu klubu« sožalje na nenadomestni izgubi.

Srednješolske vesti.

Srednješolski vestnik. Deželni šolski svet za Kranjsko je izprašane učiteljskega kandidata gosp. Antona Melika imenoval za suplenta na II. državni gimnaziji v Ljubljani.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Iz seje upravnega odbora Zaveze.

(Konec.)

Poročevalec Gangl o temi »Naš položaj« je stavil ob koncu svojega govora ta-le predlog:

Ako odobri upravni odbor Zaveze to moje poročilo, predlagam, da ga smatra za izraz svojega mnenja in svojega umevanja našega položaja.

V tem primeru stavljam nadaljni predlog:

Vodstvu Zaveze naročamo, naj o vsebini tega referata primernih potem obvesti Jugoslovanski klub v državnem zboru na Dunaju in našo javnost, da bosta oba poučena o mnenju, nazorih in namelih v Zavezi združenega učiteljstva.

Z Ganglovim govorom samim, ki ga prinaša naš list danes na prvem mestu, je predlog zadosti utemeljen in upravni odbor ga je sprejel z velikim odobravanjem. Sprejet je bil tudi dodatni predlog, da naj se govor ponatisne in odtiski pošljejo vsem slovenskim in hrvatskim listom. Predsednik izreče tovarišu Ganglu zahvalo.

Nato stavi in utemeljuje tovariš Eng. Gangl še dva predloga:

1. Predlog, tičoč se preuredbe »Učiteljskega Tovariša« v dnevnik.

Utemeljuje ta predlog izjava predlagatelj: Vodstvu Zaveze naročamo, naj preudarja vprašanje, bi li ob pripravnem času — recimo koncem vojne ali ob vstopu v dobo miru — ne kazalo izpremeniti »Učiteljskega Tovariša« v dnevnik, ki naj bi izhajal kot zgodnejstranji list?

V bližnji bodočnosti bo reševati toliko vprašanj kulturnega in šolsko-politiškega značaja, da bomo morali hiteti z delom ter trajno o teh vprašanjih obveščati javnost in v njej buditi zanimanje, ako hočemo, da v bodočnosti javno in stalno uveljavimo važnost, pomembnost in potrebo svojega stanu in šolstva ter s svojega kulturnega stališča presojava vse javno življenje in dobimo nanje odločujoč vpliv.

»Učiteljski Tovariš« je v naših in izvenučiteljskih krogih znan in udomačen list, torej bi ne bilo težko z njega razširjenjem po obliki in vsebini pridobiti mu toliko naročnikov in odjemalcev, da bi mu bila eksistenca zagotovljena.

Ako imajo duhovniki in delavci svoje politiško dnevno časopisje, zakaj bi si naše učiteljstvo ne preosnovalo svojega glasila v zgoraj omenjenem smislu, ko vendar reprezentujemo važno kulturno moč, ki hoče naši javnosti z vsemi sredstvi in silami naravnati kulturna pota, držeča do vrlin in kreposti kulturnega naroda?

V slučaju sprejema mojega predloga naj vodstvo Zaveze stori potrebne priprave, da ob ugodnem času stopi naše učiteljstvo s svojim dnevnikom v službo narodove prosvete in politiške svobode! Upravni odbor sprejme predlog brez debate.

2. Predlog, tičoč se nameravanih zimskih počitnic.

Ta predlog je utemeljeval tovariš Gangl s temi-le besedami:

Čujemo glasove, da nameravajo v zimskih mesecih ravnokar začudenjačega se šolskega leta šolske oblasti prekiniti šolski pouk in uvesti zimske počitnice. To namero utemeljujejo s tem, da bo primanjkovalo kuriva in razsvetljave, da se torej zaradi teh kalamitet šolski pouk ne more vršiti.

Z ozirom na škodo, ki preti šoli in šolski mladini, se čujemo poklicane, da pravočasno pokažemo na kvantno take namere. V zimskih mesecih je šolski pouk najuspešnejši in se glede plodnosti in vzgojnih ter učnih uspehov niti primerjati ne more s poukom v gorkejšem letnem času. O tem vprašanju so mnenja vseh šolnikov edina in soglasna.

Splošni koristi, pouku in vzgoji šolske mladine ter staršem te mladine bo tišočkrajt bolj ustrezno, ako prenehajo s svojimi priredbami kinematografi, vari-

etiji, šantani, manjvredna gledališča ter druge slične razveseljevalnice brez vsake umetniške in moralne vrednosti, da na ta način prihranimo kurivo in svečavo ter omogočimo redno zimsko delovanje šole.

Posebne važnosti je to za mestno mladino, zlasti za ono ubožnejših slojev, ki sami trpe doma mrz in temo; torej naj bo dana vsaj tej sirotini mladini blažena prilika, da si ogreje telesca in se napije luči v udobno zakurjeni in lepo razsvetljeni, vabljivi in prijazni učilnici.

Kdor se hoče zabavati, naj se zabava, a na škodo vzgoje in pouka šolske mladine se ne sme!

Prekinjenje pouka v zimskem času pa bi bilo kvarno posebno tudi za kmetiško šolsko mladino, ki mora v pomladnem, poletnem in jesenskem času ob sedanjem pomanjkanju poljskih delavcev prevečkrat izostajati od šolskega pouka, ker mora pomagati doma na polju in pri živini.

Iz teh razlogov predlagam:

Vodstvo Zaveze naj posreduje na naučnem ministrstvu in na vseh deželnih šolskih svetih svojega delokroga, da se ne uvedejo zimske počitnice, ampak da se pouk ravno v zimskih mesecih redno in nemoteno vrši.

Tudi ta predlog je bil soglasno sprejet.

Nato utemeljuje tovariš Flere svoj predlog glede temeljnega načrta o preustrojitvi našega šolstva in narodne vzgoje. Sklene se, da naj se izvoli poseben odsek, ki naj se bavi z vsemi vprašanji preustroja šolstva in narodne vzgoje in zbira tozadevno gradivo. V ta odsek so bili izvoljeni tovariši: Ivan Bankart, učitelj v Lutomeru, Ludovik Černež, šolski voditelj v Grižah pri Celju, Pavel Flerè, nadučitelj v Letušu, Engelbert Gangl, c. kr. učitelj v Trstu, pl. Ferdo Kleinmayer, nadučitelj na Katinari pri Trstu, Josip Pahor, učitelj v Sežani in Fran Stefančič, nadučitelj v Velikih Laščah. Odseku se naroča, da gre takoj na delo in o svojem delu poroča na prihodnji delegacijski seji.

Potem je sledilo utemeljevanje Flerètovih predlogov za delo Zaveze pri učiteljski izobrazbi. Predlogi, ki so bili natisnjeni v 18. številki »Učit. Tov.« so bili sprejeti.

Nato govori odposlanec Sežanskega učiteljskega društva tovariš Mervič o žalostnem gmotnem položaju učiteljstva v sežanskem šolskem okraju. Aprovizacija v okraju je popolnoma nezadostna: učiteljstva ne preskrbljuje z najpotrebnejšimi živili in še to, kar daje, dobi učiteljstvo v tako pičli meri, da živi v veliki bedi. O draginjskih dokladah se da komaj govoriti. Dosedaj smo dobili po 120—140 kron vojne draginjske doklade. Deputacija učiteljstva sežanskega šolskega okraja je bila zadnje dni pri namestniku v Trstu, ki je obljubil vse, ali bo pa tudi storil, je drugo vprašanje. Storit mora tudi vodstvo Zaveze potrebne korake. Govornik stavi predlog: vodstvu se naroča, da naj se obrne z utemeljeno vlogo na namestništvo v Trstu; informira naj pa tudi Jugoslovanski klub o bedi, ki vlada v učiteljskih rodovinah v sežanskem okraju in med Primorskim učiteljstvom sploh, da isti posreduje pri centralni vladi ter izposluje dostojne vojne draginjske doklade. Dalje se je pritoževal govornik, da se vzdrževalnina na Gorškem ne izplačuje redno, v nekaterih slučajih se izplača, v drugih ne. Enake pritožbe se slišijo od kranjskega učiteljstva. Predlaga: vodstvu Zaveze se naroča, da tudi v tem pogledu stori potrebne korake. Predlogi se sprejmejo.

Slednjič odgovarja predsednik na vprašanje, ki jih je stavil tovariš Flerè na vodstvo Zaveze.

1. Kaj namerava vodstvo Zaveze ukreniti, da izbrise neugoden vtisk, ki mora biti v javnosti zaradi započete, nenadaljevanega in nedokončanega »skupnega dela«?

Na to vprašanje odgovori predsednik: Zadeve in prizadevanja za skupno delo vodstvo Zaveze ni opustilo. Vedno se še trudi in deluje na to, kako uresničiti to lepo misel. Mnogo težkoč bomo morali še premagati in odpraviti marsikatero oviro, vendar upamo na uspeh.

2. S katerimi sredstvi namerava vodstvo Zaveze zbuditi spanje svojih članic ter jih pripraviti do uspešnega stanovskega in organizacijskega dela?

Na to vprašanje odgovori predsednik tako-le:

Vodstvo Zaveze vzpodbuja Zavezina društva do uspešnega stanovskega in organizatorskega dela z okrožnicami in s pozivi k delu v »Učit. Tov.« Rade volje daje inicijative in jih tudi sprejema. K delu vzbudimo društva tudi na ta način, da jih pritegnemo k sodelovanju pri aktualnih stanovskih in pedagoških vprašanjih. To smo storili že danes, ko smo

sklenili, da so Zavezna društva obvezna sodelovati z odsekom pri izdelovanju temeljnega načrta o preustrojitvi našega šolstva in narodne vzgoje. Ako nasvetuje tovariš Flerè v tem pogledu še kak pri-pomoček, se ga bo vodstvo prav rado poslužilo, da bo le kaj uspeha.

3. a) Ali ima vodstvo Zaveze načrt kako organizirati in orientirati svoje učiteljstvo o bodočih učiteljskih narodnih, narodno-gospodarskih in narodnih šolsko-političnih vprašanjih?

b) Kaj hoče storiti vodstvo Zaveze za skorajšnjo realizacijo takega svojega načrta.

Predsednik odgovori:

Na to vprašanje je težko odgovoriti. Glavni program Zaveze so njena pravila, ki se v § 2. al. b) glase: Namen Zaveze je pospeševanje in bramba duševnih, gmotnih, moralnih in pravnih interesov učiteljstva in šolstva na narodni, narodni in demokratski podlagi. Stremeli smo za tem, da smo storili vse, kar veljavajo pravila, ukrenili vse, kar ima biti v korist učiteljstva, v prosep in krepak razvoj narodnega šolstva. Drugačnega načrta nismo imeli. Program v smislu Flerètovega vprašanja bi bilo danes silno težko sestaviti, ker je ves javni položaj jako nejasen, nedoločen. Vendar bi bili prav hvaležni tovarišu Flerètu, če bi nam hotel izvršiti tako v sedanjih časih silno težko, da naravnost orjaško delo. Tak izdelan načrt bi predložili potem v pretres bodoči Zavezini delegaciji. Ako imamo res dober načrt, potem ga bomo skušali realizirati. Pot, po katerem bomo skušali to doseči, je odvisen od delovnega načrta. Pripomniti pa moram tudi, da je vodstvo Zaveze v prvi vrsti izvršilni organ, ki ni dobil nikdar naloga, da bi bil sestavljen tak načrt. Ako bi bil kedaj storjen tak sklep, bi se bilo vodstvo lotilo dela.

Tovariš Flerè izrazi še željo, da naj se samostojni predlogi za delegacijsko zborovanje natisnejo poprej v »Učit. Tovarišu«. Predsednik obljubi, da se bo ustreglo zahtevi.

Nato pripomni še predsednik, da je bil v minulem tednu pri njem tovariš Vjekoslav Radica, nadučitelj v Splitu, predsednik Saveza dalm. učit. društava. Ta mu je zagotovil, da bo stavil na glavni skupščini, ki se vrši še ta mesec, predlog, da pristopi dalmatinski Savez k naši Zavezi. Upravni odbor in odposlanci društva so z velikim odobravanjem vzeli na znanje to vest.

S tem je bil izčrpan dnevni red in predsednik zaključi ob 6. zvečer sejo, se zahvali odbornikom in odposlancem za krepko sodelovanje ter želi vsem skupom najlepših in najboljših uspehov!

Štajersko.

Poročilo Zveze slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem.

Dne 3. oktobra 1917 se je vršil na Dunaju razgovor z ministri v zadevi vojne draginjske doklade štajerskemu učiteljstvu po izgledu državnih uradnikov. Učiteljsko deputacijo, sestojajočo iz predsednika in tajnika štajerskega nemškega Verbanda ter iz predsednika slovenske Zveze je vodil deželni odbornik Hofman pl. Wellenhof. Konference so se udeležili ministrski predsednik, naučni minister in finančni minister. Zastopniki učiteljstva in deželni odbornik so ministrom razložili, da se nahaja štajersko učiteljstvo vsled po vojni nastale neizmerne draginje v silno obupnem stanju. Štajerski deželni odbor je to že izprevidel in je sklenil, da podeli svojemu učiteljstvu vojno draginjsko doklado v isti izmeri, kakor jo dobe državni uradniki. Ker pa mu v ta namen nedostaja denarnih sredstev, se obrača na osrednjo vlado na Dunaju s prošnjo za pomoč v obliki brezobrestnega posojila. Ministrski predsednik in oba resortna ministra so izjavili, da vrši učiteljstvo v teh hudih časih v polni meri svojo stanovsko in državljansko dolžnost ter so obljubili v najkrajšem času zaželeno pomoč.

S to najnovejšo konferenco je napravila štajerska učiteljska organizacija zopet važen korak naprej v dobrobit gmotnega stanja vsega štajerskega učiteljstva.

Temu najnovejšemu poročilu sledé zdaj nekateri podatki o delovanju naše organizacije v zadnjih mesecih.

Uvažujoč dejstvo, da je zaradi treh krajevnih plačilnih razredov prizadeto največ slovensko štajersko učiteljstvo, ki je večinoma uvrščeno v tretji najnižji plačilni razred, je Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem že v decembru 1916 storila v Gradcu vse mo-goče korake, da bi se krivica, ki jo trpi učiteljstvo 3. krajevnega razreda, saj nekoliko ublažila. Pridobili smo za naše tozadevne težnje slovenskega deželnega

odbornika dr. Verstovška, ki nas je vodil v Gradcu do vseh merodajnih činiteljev ter se sploh mnogo trudil za nas, za kar mu gre vsa čast in hvala! Zahtevali smo, da se pri odmeritvi draginjske doklade za leto 1917 a priori določi znesek 40.000 K za 3. krajevni razred, dosegli pa smo žalibože samo 10.000 K, to je znesek, ki se je zdaj pred par tedni razdelil med oženjene učitelje 3. krajevnega plačilnega razreda. To je sicer mali uspeh, a uspeh je vendar in svedoči jasno, da se pričinja tajari led, v katerega je bil vkovan 3. krajevni plačilni razred!

Dne 22. julija 1917 je štajerski Lehrerbund v svoji odborovi seji — ki so se je udeležili vsi štirje slovenski odborniki — soglasno sklenil, da zahteva vojno doklado v isti izmeri, kakor jo dobivajo državni uradniki. Zajedno se je sklenilo, da se do ugotovitve te zahteve opuste vse separatistične težnje, na pr. upoštevane 3. krajevnega plačilnega razreda itd. Ker pa je tovariš Pavel Flerè z dobro utemeljeno vlogo Zvezi dokazal, da bi se napotila z uveljavljenjem sklepa štajerskega Lehrerbunda učiteljem 3. krajevnega razreda k stari krivici nova občutna krivica, je Zveza podatke tovariša Flerèta natančno prer trila, spopolnila in popravila ter razširila v spomenico, ki jo je izročila Lehrerbundu v upoštevanje ne kot separatistično željo Zveze, ampak z namenom, da se zabrani vsaka nova krivica in tako okrepi naša organizacija. Jedro te spomenice tvori zahteva, da se naj za prisojo vojne draginjske doklade jemlje za vse tri krajevne plačilne razrede kot enotni temelj osnovna plača 1. krajevnega plačilnega razreda.

Nadalje se je Zveza potegnila za učiteljske zakonske dvojice, katerih Lehrerbund v svoji spomenici na dež. odbor namenoma ni omenil, ker stoji na stališču, da naj dobi vsaka učiteljska oseba polno draginjsko doklado. Tega stališča pa ne priznava deželni odbor, kajti iz male notice v listnici uredništva Pädagogische Zeitschrift z dne 10. septembra 1917 je razvidno, da hoče dež. odbor pri učiteljskih zakonskih dvojicah dati možu celo doklado, ženi pa samo polovico doklade samskih učiteljev. V tej zadevi so se oglašili pri Zvezi zastopniki učiteljskih zakonskih dvojic sami povdarjajoč, da je napačno tozadevno stališče Lehrerbunda prav tako kakor stališče dež. odbora. Da bi se pri učiteljskih zakonskih dvojicah štela oba kot omožena, oziroma oženjena z otroci, bi bilo nesmiselno in celo krivično, kajti potem bi se morali skupni otroci obeh dvakrat šteti! Neutemeljeno pa je tudi stališče dež. odbora, ki hoče ženi učiteljskih zakonskih dvojic dati samo pol doklade samcev, ko vendar ta žena svoje službeno mesto polno izpolnjuje in ne samo na pol! Vsled tega je Zveza izročila Lehrerbundu utemeljeno spomenico, da prisodi deželni odbor pri učiteljskih zakonskih dvojicah možu polno doklado oženjenih, ženi pa celo doklado samcev.

Iz teh podatkov je razvidno, da je štajerska učiteljska organizacija vedno na delu in človek bi mislil, da se tej organizaciji z vso vnemo pridružuje vse štajersko učiteljsko obeh narodnosti. Žal, da temu ni tako! Še vedno je mnogo učiteljev in učiteljic, posebno na slovenskih šolah, ki ne uvidevajo ali nočejo uvidevati koristne organizacije ter stoji separatistično ob strani. Ni jih pa sram, biti deželni dobitnik in uspehov organizacije. Vsa učiteljska društva naj še enkrat poskusijo, da spravijo te izgubljene ovce pod okrilje organizacije. Ako pa tega zadnjega klika ne bodo slišali, jih bo treba smatrati kot rak-rano na našem učiteljskem telesu, ki jo bo treba izrezati z radikalnimi sredstvi tako med slovenskimi kakor med nemškimi učitelji. In ni dvoma, da bo učiteljska organizacija taka sredstva našla!

Veliko pa je tudi učiteljev in učiteljic, ki so člani organizacije samo na papirju, ne pa v dejanju. Ti papirnatii pseudo-člani dolgujejo že po več let svojo članarino domačemu učiteljskemu društvu ter so krivi, da so društvene blagajne prazne in ne morejo izpolniti svojih obveznosti napram osrednjim organizacijam, to je štajerski Zvezi in avstrijski jugoslovanski Zavezi.

Pribiti pa je treba tudi dejstvo, da so nekatera učiteljska društva sama kriva teh žalostnih razmer. Nekatera društva ne store zdaj v vojnem času prav ničesar! To stališče je bilo močnejše umestno v začetku vojne, a danes ne velja več! Ako so predsednik in drugi odborniki odsotni, naj se lotijo dela za učiteljsko organizacijo drugi tovariši in tovarišice. Posebno naj se potrudijo, da se priredi v najkrajšem času društveno zborovanje in da se plača vsa zaostala članarina. Skrbe pa naj tudi za to, da plača vse učiteljsko brez razločka določene % prispevke za učiteljski vojni pomožni sklad in sicer u-

čiteljstvo 1. kraj. plač. razreda 3%, 2. razreda 2% in 3. razreda 1% od vojne draginjske doklade za 1917 in njenega 50% poviška.

Prihodnjič enkrat objavimo v natančnem izkazu, kako so posamezna štajerska učiteljska društva poravnala svoje letne prispevke Zvezi in Zavezi. Že danes pa moramo izreči začudenje, da so nekatera društva vse svoje obveznosti na vse strani do pičice poravnala, druga pa dolgujejo za več let. In vendar razmere na slovenskem štajerskem niso toliko različne, da bi bil utemeljen tako velik razloček. Vederemo!

Učiteljsko društvo za ormoški okraj je po dolgem času zopet zborovalo v četrtek dne 2. avgusta 1917., v ormoški okoliški šoli. Skoraj polnoštevilna udeležba je jasno dokazala, da je še med nami tista smisel za organizacijo, po kateri se je naše društvo vedno odlikovalo. Navzočih je bilo 24 članov ter kot gosta tovarišici Zorka Trstenjakova (Hum) in Anica Hercogova (Središče). Upajmo, da jih pri prihodnjem zborovanju lahko pozdravimo kot redni članici našega društva. Razven šole na Runču so bile zastopane vse šole v okraju.

Vse navzoče prisrčno pozdravi društveni predsednik tov. Rajšp ter se posebno tudi spominja tistih tovarišev, ki opravljajo vojaško službo. Vsem tem se odpošljelj pismeni pozdravi. Nato se spomni smrti cesarja Franca Jožefa I., ki ga slavi posebno kot ustanovnika in graditelja novodobne šole. Končno poda vdanostno izjavo cesarju Karlu I. ter slovesno izjavlja, da hočemo tudi naprej v srcih in v zgojjo nam izročene mladine negotoviti in krepiti ljubezen in zvestost do naše lepe Avstrije in do prejšnje vladarske rodovine. Nadalje čestita tov. Kosiju povodom imenovanja ravnateljem ter tovarišem Robertu Košarju, Ivanu Najžerju, Adolfu Rosini in Ivanu Žolnirju k odlikovanjem, ki so si jih pridobili imenovani tovariši v zvestem izpolnjevanju vojaških dolžnosti.

Potem se prečitajo zapisnik zadnjega zborovanja z dne 4. marca 1915, ter zapisnika dveh odborovih sej.

Tov. predsednik poda nato poročilo o društvenem delovanju. Iz njega je bilo razvidno, da naše društvo ni spalo vkljub temu, da ni zborovalo dolgo časa, ampak je na tistem delovalo za dobrobit učiteljskega stanu.

Ravnatelj tov. Kosi poroča o učiteljevem delu in njega prizadevanju v službi za ljudsko prehrano. Šolska vodstva so postala uradne izdajalnice krušnih, sladkornih in drugih kart. S tem se je učiteljskemu naprtilo zopet mnogo dela in truda in, ker se drži natančno svojih predpisov, tudi mnogo sovraštva med ljudstvom. Na podlagi raznih vprašanj si je hotel predavatelj ustvariti jasno sliko, kako se postopa po drugih šolah. Da se doseže povsod enotno postopanje in to na podlagi natančnih oblastvenih navodil, se odpošlje deputacija obstoječa iz vseh šolskih voditeljev v okraju na c. kr. okrajno glavarstvo, ki naj predloži merodajnim činiteljem vse tozadevne želje pa tudi naše lastne provizorijske težnje.

Končno se je sklenilo, da začnemo zopet redno zborovati in se vrši prihodnje zborovanje po potrebi meseca novembra, na vsak način pa občini zbor v januarju 1918. —ič.

Kranjske vesti.

—r— **Razpis učne službe.** V kranjskem šolskem okraju se v stalno nameščenje in sicer le za ženske učne moči razpisuje učno mesto na štiri razredni ljudski šoli v Poljanah. Redno opremljene prošnje je predpisanim službenim potom vložiti pri c. kr. okrajnem šolskem svetu v Kranju do 10. novembra 1917. — Prosilke, ki v kranjski javni učiteljski službi še niso stalno nameščene, morajo z državnozdravniskim izpričevalom dokazati, da so telesno popolnoma sposobne za šolsko službo.

—r— **Iz c. kr. mestnega šolskega sveta ljubljanskega.** O redni seji c. kr. mestnega šolskega sveta, ki se je vršila v soboto, dne 29. septembra t. l. smo prejeli nastopno poročilo. Predsednik proglasi sklepčnost in otvori sejo. Zapisnik oglašja bistvene kurencije, ki se vzemo na znanje. Zapisnik zadnje izredne seje z dne 24. avgusta 1917 odobri se brez ugovora. Za razpisano službo stalnega učitelja na II. mestni deški šoli se predloži terno-predlog. Napram nameravanem stabiliziranju ljubljanskih dnevnih zavetišč, se zavzame stališče, o čemur je poročati c. kr. deželnemu šolskemu svetu. Prošnje za dovolitev daljših dopustov se predlože priporočilno c. kr. deželnemu šolskemu svetu. Poročilo o končni uredbi pouka na javnih mestnih ljudskih šolah

ob pričetku tekočega šolskega leta 1917-1918 se vzame na znanje. Sklene se c. kr. deželnemu šolskemu svetu priporočati, da se vse učiteljice, ki so doslej samostojno in brezplačno poučevale, za svoje delo honorirajo. — Poročilo o nadzovanju mestne trirazrednice na Karolinski zemlji v šolskem letu 1916-1917 se vzame na znanje in se ima c. kr. deželnemu šolskemu svetu predložiti v končno odobrenje. Stalni učiteljci Kalinovi se pripozna VI. petletnica od 1. avgusta 1917. O napredovanju tukajšnjega učiteljskega plačilnega stopnje s 1. januarjem 1918 se c. kr. deželnemu šolskemu svetu predlože nasveti. — Odobri se nekaj internih nasvetov in pojasne se nekatera stavljena vprašanja, na kar predsednik zaključni sejo. —

—r— **Iz ljudskošolske službe.** Tova-riša Antona Draščka, nadučitelja v Zalogu pri Ljubljani, ki je od izbruha vojne v vojaški službi, nadomešča letos Pavla Beličeva; v vojaški službi se nahajajočega učitelja Josipa Stojkoviča nadomešča v Borovnici suplenta Amalija Kredarjeva, dosedaj suplenta v Radomljah; mobiliziranega učitelja Vincenca Zaletela suplira v Postojni na ljudski šoli Ivanka Dolenčeva; *obolelo učiteljico v Dol. Nemški vasi Karolino Kuchlerjevo nadomešča suplenta Albina Ahačičeva, obolelo Stanislavo Rogljevo, učiteljico v Boštanjcu pa suplenta Erna Turkova; za začasno učiteljico na ljudski šoli v Bojancih je imenovana Julija Maričeva, prej v Starem trgu; začasna učiteljica na Jesenicah na Gorenjskem je postala suplenta Silva Sušteršičeva; za suplentko na ljudski šoli v Vipavi je imenovana Marija Lavrenčičeva; za začasno učiteljico v Budanjah je imenovana suplenta Marija Puncuhova; za suplente so imenovane: Ana Kodermannova na deklški šoli v Novem mestu, Ana Plevnikova, ki nadomešča zaradi študij na dopustu se nahajajočega učiteljico Antonijo Patisekovo v Dragatušu, Helena Kraigherjeva, ki nadomešča vpoklicanega učitelja Miroslava Sadržarja v Postojni, učiteljska kandidatka Pavla Macarolova, ki suplira v Matenji vasi, za začasno učiteljico v Rovtah je imenovana učiteljica na zasilni šoli v Zavrtaču, Frančiška Miklavčičeva pouk v Zavrtaču je poverjen odnotnemu duhovniku Ivanu Miklavčiču; za začasno učiteljico v Dobropolju je imenovana učiteljska kandidatka Gabriela Jakšetova; vpoklicanega učitelja Rudolfa Pečenika v Dobropolju suplira učit. kandidatka Berta Podbojeva, obolelega nadučitelja Ivana Lacknerja v Travi pa Josipa Rukljevca; dosedanja začasna učiteljica v Dobropolju Marija Mavrinova suplira v Dragi, Marija Trefaltova pa v Farivasi; obolelega učitelja na osemrazredni deški ljudski šoli v Spod. Šiški Franca Petriča nadomešča začasna učiteljica Ivanka Kalanova; kandidatka Matilda Dolenčeva je imenovana za suplentko in voditeljico na enorazredni ljudski šoli na Jezeru ter se ji je poveril tudi pouk na Otoku; v vojaški službi se nahajajočega učitelja v Dražgošah Viktorja Kregarja suplira bivša učiteljica v Trnovem Alojzija Jegličeva; mobiliziranega nadučitelja Alojzija Liliho v Polšniku nadomešča Olga Doljakova; obolelo učiteljico Katarino Vilharjevo v Št. Petru na Krasu nadomešča suplenta Pavlina Herbstova; učiteljski kandidatki Marija Jurmanova je imenovana za suplentko na I. mestni deški ljudski šoli, Danica Lederhasova pa na nemški mestni deklški šoli v Ljubljani; obolelo učiteljico Heleno Sodjevo na Jesenicah nadomešča Alojzija Kunčičeva, Apolonijo Faturjevo v Mošnjah pa Ludmila Rapetova; za začasno učiteljico na ljudski šoli na Brdu je imenovana Alojzija Krsnikova; obolelo učiteljico Frančiško Trpinčovo v Blagovici nadomešča učit. kandidatka Marija Malenškova, Nežo Klun v Kuzelju pa Ivana Knapova; vpoklicanega učitelja Rudolfa Kneza v Šent Vidu pri Brdu suplira bivša suplenta na Rovih Ana Krsnikova, vpoklicanega učitelja na Rovih Albina Smoleta bivša suplenta pri Sv. Trojici Balbina Schnabloveva in vpoklicanega učitelja Kornelija Igliča pri Sv. Trojici pa absolvirana učit. kandidatka Marija Tomčeva.

Štajerske vesti.

—š— **Društvo »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks«.** Dne 21. avgusta t. l. so pregledovalci računov Edvard Grill, Emanuel Sturm in Rudolf Wernbacher v hiši društvenega predsednika in blagajničarja Ivana Slane v Gaishornu izvršili pregled društvenih računov in društvenega imetja za čas od 20. avgusta 1916 do 19. avgusta 1917. Pregledovalci računov so se prepričali, da so obsežni računi v vseh delih popolnoma pravilni in da izkazano imetje tudi točno obstoja. V

zgoraj navedenem razdobju so znašali dohodki 27.555 K 23 vin., od tega na posmrtnih doneskih 18.041 K. Izdatki so znašali 19.388 K 15 vin., od teh posmrtni izdatki 15.650 K. Iz tega izhaja blagajniški preostanek 8167 K 08 vin. Ako k temu prštejeimo blagajniški preostanek z dne 19. avgusta 1916 po 69.894 K 19 vin., je imelo društvo dne 21. avgusta 1917 imetja 78.061 K 27 vin. O dtega je 60.000 K naloženih v vojnih posojilih. — Novo društveno statistiko za leto 1917 razpošljemo članom v prihodnjih dneh.

Istrske vesti.

—i— **Učitelj brez stanovanja in hrane.** Iz Foškulina v Istri poročajo, da tjakaj došli učitelj Rubeša še vedno ni dobil ne stanovanja ne hrane. Tako hudo je v tej občini za hrano, da ljudje lakote umirajo. Šolo ljubijo, pa s težkim srcem zavračajo učitelja, katerega bi ob drugih prilikah z odprtimi rokami vsakdo sprejel pod svojo streho in povabil k svoji mizi.

Splošni vestnik.

Njegova ekscelencija gospod minister dr. Ivan vitez Žolger je podaril »Slovenski Matici«, katere ustanovnik je že davno, z ozirom na težavni položaj, ki se v njem nahaja društvo, znesek 100 kron z željo, da se »Slovenska Matica« nadalje ugodno razvijaj, in z zagotovitvijo, da je blagemu rodoljubu »nje nadaljni prospeh zelo pri srcu«. Slava!

Redni profesor slovsanske filologije na graškem vseučilišču je postal dosedanja izredni profesor dr. Rajko Nachtigall.

Darovi za učiteljski konvikl. Kmetiska posojilnica Ljubljanske okolice 50 K; Družba v Metliki po g. E. Ganglu 7 K; Tov. Ivan Kelc, nadučitelj v Novi Štiti 2 K 20 vin. kot posmrtnina Karlu Widru. Metliški učiteljski zbor od poviška vojne draginjske podpore 34 K in sicer so darovali: tov. Barle Konrad 5 K; tov. Brežnik Mara 3 K; tov. Gabršček Marička 3 K; tov. Golia Cirila 3 K; tov. Vadjan Ljubica 5 K; tov. Zakrajšek Micica 5 K; gospa Morela Malči, soproga tovariša Leopolda Morele, ki že 3 leta brani domovino 5 K; tov. Barle Konrad namesto cvetja na gomilo ljubega Francita Kobau, slušatelja Franc Jožefove akademije 5 K. — Učiteljska tiskarna v počeščenje Karel Widrovega spomina 20 K. Ljubljansko učiteljsko društvo namesto venca na grob Karlu Widru in sicer: Jakob Dimnik 10 K; Juraj Režek 2 K; Luka Jelenc 2 K; Jakob Furlan 2 K; Fran Galč 2 K; Avgust Pirc 1 K; Janko Likar 4 K; Fran Gärtner 2 K; Evgen Legat 4 K; Fran Skulj 2 K; Josip Ambrožič 1 K; Janez Levec 1 K; Fran Marolt 1 K; Alojzij Kecelj 2 K; Andrej Rapč 2 K; Josip Bezlaj 1 K; Anton Likozar 1 K; Fran Črnagoj 5 K. Živili darovalci in nasledniki! Bog plati!

Književnost.

Joža Lovrenčič: Deveta dežela. — Trst 1917. Izdala knjigarna J. Štoka. Tiskalna tiskarna »Edinost«. — Str. 96. — Človek z Lovrenčičeve »Deveto deželo« v roki — ne ve, kam bi z njo; med pesmi, med pravljice, med sanje, med uganke? Čudna zmes vsega tega je ta knjiga od prve do zadnje strani. Ploha besed lije od začetka do konca, da ne vidiš in ne veš, kaj in kako in čemu! N. pr. Barva kakor žvižg. Iz ozadja se vijejo črne, sive kače in sijejo, oči jim žare ko brušeni demanti. Močna roka je zgrabila med nje in osinela; obnemogla se ne brani — celo telo so objele in ga k drevesu prižele... (Str. 25). Bukve košate... mi šumijo sinfonijo korenin, debel, vej, listja, gnezd v vejah, solnca, pomladi, žejne suše, dežja, jeseni, vetrov, snega, zime, smrti. O! — Str. 46). Hrepenenje... pije svojjo kri in mre. (Str. 47). Itd. Česa ta zbirka pesmi nima? Tega, česar je pesmi treba — čuvstva! Narejene so z razumom in z namenom, da naj imponujejo po svoji meglovitosti — vihravo in dolgovrstno vrzene na papir, da v gostobesednosti, brezobličnosti ter v prisiljenih podobah in priveskih utone zdravo jedro pesniškega domisleka. (Str. 5, 10, 24, 45). Zato ni nič čudnega, ako te pušča knjiga hladnega. Morda utegne kdo misliti, da je le toliko genijalnosti v njej, ki je ne umeje povprečni človek. Potem pa ni namenjena nam, ki smo potrebni zdrave dušne hrane, gorkih, dvigajočih verzov, plamenečih utrinkov duha in umljive besede o tem, kar vidi, čuti in misli pesnikova duša ob pogledih v zunanje in notranje človeško življenje, v snovanje, prenavljanje in ustvarjanje prirode — potem je knjiga naslovljena v deželo, ki krije njene tajnosti in zagonetke s svojim imenom. Tega menda noben pesnik ne zahteva od nas, da bi nam sivel lasje, zatopljenim v

Schüllerjevi ekstrakti za črnilo

dobro in poceni!

Naipripravneje in naiceneje dobavljenje dobrega črnila za šole.

Tekoči ekstrakt št. 2 1 liter K 7-50 (za 10 do 20 lončkov črnila)

„Efensin“, specialni, črn, 1/2 kg K 12.— (za 30 lončkov črnila)

Ekstrakt za kovinsko črnilo — rdeč, zelen, moder, 1 steklenica 50 v (za četrt litra črnila)

„Efesin“ I., črn, 1 zavitek K 7-50, (za 1P litrov izvrstnega pisarniškega črnila)

Tovarna za črnilo Franc Schüller, Amstetten,

Austrijsko
Nizje

Schüllerjeve tovarniške izdelke priporoča upravništvo vsem šolam najtopleje

skrivnosti njegovih vizij in oboroženim s povečevalnim steklom, ki je namenjeno — dušnemu očesu! Oprostite, ampak do sodnega dne ne doumejem, kako more biti Oki — človeških staršev otrok — kakor pravljica iz devete dežele — »da mi je dano jo doživeti...« (Str. 18). Koga ali kaj doživeti: ali otroka — ali pravljico — ali devoto deželo? In kako je mogoče eno ali drugo sploh doživeti?... Potemtakem ni nič čudnega, da tudi to, kar je lepega v knjigi, skoro brezledno izgine v čudovito zapletenem devetodeželnem vozlu, ki ga utegne razsekati le — pesnikov komentar! Take lepe stvari so: Slutnja (str. 11), Obol (str. 12), Pomladni motiv (str. 23), Zimska serena-dica (str. 43), Rezijan (str. 53), Goriške trte (str. 62). — Zadnji del knjige obsega »Deveta dežela« — po obliki dramatiška slika, a — žal — brez dramatiške vsebine. Glavna in temeljna njena pogreška je, da sin sam pred našimi očmi tega ne doživi, kar bi moral doživeti, da mora zaradi tega umreti. Življenje mu odgrinja le čarovnikova piščalka, kar je sicer jako enostavno, toda življenje to ni. Celo sokolov drobn list nam ne pove, kaj je sina pognalo v smrt. Nesrečna mati prebere list, ne pove, kaj je v njem, ampak kratkomalo javi, da »kedor je videl in doznal je vse, mu ni več do življenja in umrl!« — Taka bagatelna in pavšalna rešitev tragedije mladega, vse upe zbuja-jočega življenja osupne vse osobje, zbrano ob materi, da so vsi »kakor okameneli«. In z njimi vred še marsikdo cenjenih bralcev!
E. Gangl.
Andrej Rapè: Mladini. VI. zvezek s 6 slikami. Pisanice. — Str. 100. Iz-

dalo in založilo »Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta«. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. — Andrej Rapè je povil v VI. zvezku svojih zbranih spisov za mladino lep venček ljubkih svojih pesmc. Naš dobri Andrej! »Mir božji v tvojih mladih dušah, lepota ti v nedolžnih je očeh, akacij cvet na tvojih licih, dokler nedolžnost je vrtnar ti srčnih leh...« Tako lapidarno karakterizuje pesnik naš mladi svet, ko gleda nanj, od njega neopažen, saj se le takrat pokaže mladina v vsej svoji razigrani preprostosti in nepotvorjeni prirodnosti, kadar neovirano živi sama sebi — kot lepa misel v vedri glavi, kot sladko, uresničenja gotovo upanje v radosti polnem srcu. Kdor gleda s temnimi, zlo in razuzdanost iščo-čimi očmi v kipeče, nikoli mirujoče mlado življenje — oni ne vidi v njem nobene lepote, nego vedno preteče dviga kazalec, češ, take in enake morale vas učim, vi pa ste kakor kozli in garjeve ovce! V pesnikovem srcu mora mladost živeti naprej, njegova dozorelost mora umeti in soditi njeno lepoto, in iz te lepote vre v njegovo čuvstvo iskrenost in toplota, ki se potem spontano preljuje v jasno besedo njegovega srca, pesem imenovano! Tako poje našemu Andreju pesmi priček v lozi, roža na vrtu, ledeni cvet na oknu, škrat in zajček, pastirček in kravica, slana in rosa, otrokova smrt in materin grob... In še toliko drugih živih in neživih stvari: kamor plane pesnikovo čuvstvo — hipoma, nepričakovano, tamkaj dobi moči življenja vsaka stvar, ki ji je potem odmev, izraz, položaj, namen in smoter razodet v pesnikovi besedi. Tako živi v tej njegovi besedi ves svet od zemlje do

neba v takih oblikah, namerah in smerih, ki jim črta konture otrokova duša, dvigana z radoznalostjo in fantazijo, razvnmerna z drznimi poleti in razmah, primitivna v zaključkih, naivna v iskanju vzročnosti — humorist, satirik, učenjak, preprostež, bahač, veseljak in mila Jera — vse v enem mehu in iz enega rokava. In ko dobi otrok knjigo v roke — bere, bere, se smeje, prikimava, zanikuje, se jezi, ugiblje, stisne pest, pogoltno solzo: v svoji knjigi bere o samem sebi, zato živi z vsako besedo, ker je odjek njegove duše. In ko položi knjigo iz rok, reče tako prepričevalno, kakor ne more nihče drugi razen otroka: »Res je! Lepo je!« Da, celo takrat je lepo, ko bere o umrli mamiči lepo, prelepo pesemco! In čemu bi prikrivala? Ali ni morda tudi nam pri srcu domače in ugodno, ko nam pesnikova beseda iznova odpira poglede v dobo nazaj, odkoder nas je tisočera bolest, odpoved, zmeta in prevara vrgla v vrtnec jadnega življenja? Pesnikova beseda, ki jo umeje otroško srce — zdi se mi, da bi jo še kamen umel! — Čestitke godovnice Rapètu niso uspеле. Polovico manj, v ostali polovici več — pa bi bilo dobro. Z ozirom na stotero takih potreb so dobrodošli tudi taki verzi, toda v taki zbirki ne rabimo prazne slame! Kar je na zadnji strani popravljenega glede predloga ž. ne velja; prav je tako, kakor je natisnjeno v knjigi.
E. Gangl.

Izdajatelj in odgovorni urednik:
Radoj Korene.
Last in založba »Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva«.
Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Prihodnja številka »Učiteljskega Tovariša« izide dne 2. nov. 1917.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica »Učiteljskega konvikta« v Ljubljani

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do 31. avgusta 1917 K 151.721-19

Uradne ure: Vsak četrtek in vsako soboto od 1/25. do 1/26. ure popoldne.

Knjigoveznica

Anton Janežič

Ljubljana

Florijanska ulica 14

se priporoča sl. šolskim vodstvom in gg. učiteljem za izvrševanje vseh v knjigoveško stroko spadajočih del.

Največja slovenska hranilnica!

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA
Ljubljana, Prešernova ulica št. 3.

je imela vlog koncem leta 1916 . . . . . K 55,000.000.—
hipotečnih in občinskih posojil . . . . . „ 30,600.000.—
rezervnega zaklada . . . . . „ 1,500.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje najvišje po

4%

večje in nestalne vloge pa po dogovoru.

Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5%,
izven Kranjske pa proti 5 1/4% obrestim in proti najmanj 1%
oziroma 2% odplačevanju na dolg.

V podpiranje trgovcev in obrtnikov ima ustanovljeno

Kreditno društvo.

Ali ste že pridobili mladinskemu listu

»Zvonček« novega naročnika?

Velecenj. učiteljstvo opozarjamo na zbirko pesmi, ki so izšle v »Učiteljski tiskarni«. To je lepa Engelbert Ganglova knjiga

„Moje obzorje“,

ki se dobiva po vseh knjigarnah, kakor tudi v »Učiteljski tiskarni«. Cena lično vezani knjigi je 3 K. Po pošti 20 h več.

Naj bi ne bilo učiteljice in ne učitelja, ki bi ne imel v svoji knjižnici te lepe knjige.

Ali ste že član društva Jubilejska samopomoč?

Društveniki so lahko učitelji, njihove žene in učiteljice po Kranjskem, Štajerskem, Primorskem in Koroškem. V društvo se sprejemajo le oni, ki še niso stari nad 45 let.

Pri pristopu v društvo se plača pristopnina, ki se ravna po starostnih letih in sicer do 25 let 2 K 50 h, od 25 do 30 let 5 K, od 30 do 35 let 10 K, od 35 do 40 let 15 K, od 40 do 45 let 20 K; poleg tega še 2 K za prvi smrtni slučaj, 2 K letnine, 1 K vpisnine, 30 h upravnine in 20 h poštuline.

Letno se plačuje 30 h upravnine in 2 K za rezervni fond, ki je znašal koncem XII. upravne dobe 8052 K 99 h.

Po društvenikovi smrti izplača načelnništvo takoj zakonitim dedičem tolikokrat po 2 K, kolikor je društvenikov (sedaj 250). Po smrti društvenika plačajo drugi društveniki po 2 K za nadaljni slučaj smrti.

Vsa pojasnila glede pristopa v društvo daje predsednik

IVAN SCHMEIDEK, učitelj v Krtini, p. Dob.